מידות הראי"ה — ברית

שורש ברית וכריתות ברית במובן המוסרי הוא, שהעניין החיובי ואידיאלי, הנובע מתמצית המוסר היותר נעלה ונשגב, יהיה מוטבע עמוק וחזק בכל טבע הלב והנפש, עד שלא יצטרך לא זירוז ולא חזוק ולא סייג לשמירתו, כי־אם יהיה מוחש וקבוע, כמו שטבועה, למשל, בלב אדם ישר מניעת רציחה וכדומה מן השלילות הרעות שכבר הספיק כוח המוסר הכללי לקלטן יפה. בהיות האדם במצב כזה בכל עילויו הוא שש ושמח בשם ד' ובוטח תמיד בחסדו. פגם הברית מחליש את כוח הטבעיות שבמוסר, על כן הוא מוליד חרדה ורפיון בעומק הנפש, והחרדה הפנימית באה מפני העלילות לסור מדרך הטוב, וצריך תמיד שמירה והתחזקות שכלית ועיונית. אמנם ע"י התגברות תשובה עליונה מאהבה חוזר גם הקלקול הזה לטובה, כי תחת שהי' עושה דברים רבים בכוח הטבע, שאינו מושכל, יעשה עכשיו ע"י הכוח המושכלאע' אורות התשובה פרק א.. וכשיקבל אז לטובה ובשמחה ג"כ את מעוט הרגשתו את התענוג הראוי לבא מדרך הטוב ומעבודת ד' בכלל, וגם את הפחדים והמרורות הבאים לרגלי התגברותו ללכת בדרך ישרה, – שאם לא היתה מידת הברית רפויה אצלו היה כבר עושה הכל בבטחון ושמחת לב, – בזה הוא מקנה לעצמו הרגל פנימי לעשות את הטוב בשביל עצם הטוב האמתי, דהיינו חפץ השם יתברךבע' מוסר אביך פ' ב ד.. ביחוד ראוי אז להיות קורת־רוח מצטירת בכל מצוה וכל עניין של עבודה וכל מידה טובה, שמצד הרגש העצמי שבו איננו מכיר אותה לגמרי בהדרה המלא, באופן שתמשכהו נפשו לה. ואע"פ שמצד פרטיותו איננו מרגיש התעלותו המוסרית, ע"י מעשה־טוב ולמוד זה וכדומה, אבל בצירוף החשבון הכללי, בכללות כנס"י ודאי שכל הכשר רוחני ומוסרי וכל צד של קרבת ד' מכריע לטובה. ובכלל משקל הרוחניות ודאי חסר הוא בעולם, ע"י ריבוי המון השקועים בחמריות, על כן אע"פ שלפעמים מתוך שמצד פרטיותו פנה כבר במידה הגונה לרוחניות, ואולי כבר נחלשה חמריותו עי"ז, ואיננו מרגיש כראוי את הרגש הנעים שצריכה הקדושה לפעול על לב ההולך בדרכיה, אבל בהצטרף משקל הרוחניות שלו לאוצר הכלל ימצא המקום של יבושת לח אצילות הקדושה וירטיבהו בהשפעתו, אז ישא פריו האמתי, וראוי לו לשמח בזה. "עושין מאהבה ושמחים ביסורים עליהם הכתוב אומר ואהביו כצאת השמש בגבורתו"גשופטים ה לא. שבת פח:.

מי שבריתו שלם יכול להתרחב בארחות־חיים ג"כ בחמריות מרובה. מבלי שתבלבל אותו מתוך כך מחשבה מטרדת. אמנם לפי ערך פגם הברית כן יהיה קשה לו, גם בעת התחלת תשובתו, להיות עסוק בעניני חמריות, ואפילו לתכלית טוב. כי כל דבר קטן יבלבל רעיונו. על כן התיקון האמתי בזה הוא להיות עסוק בעמקי חכמה ודעת אלהים. דהיינו עמקי דברי הגדה, שמתוך כך הוא מכיר את מי שאמר והיה העולמדספרי עקב מט.. ומתוך גודל שפע הדעת, שיחול עליו תמיד, יוכל ג"כ לצאת לפעמים מעיוניו ולעסוק בעניינים מעשיים וצרכים חמריים, הכל לפי ערך תקון תשובתו.

פגם הברית, ע"י השחתתו המעשית ביסוד המוסר והשכל היותר נעלה, יסוד חיי העולם, חיי העתיד, פועל הוא באדם החשכה פנימית, שאי אפשר לו עוד להכיר לאמתתו כל ערך של כל עניין נחמד וקשר אמתי אל כל עניין תכליתי מוסרי, שהם כולם ענפים מהמוסר היסודי המחוקק למטרת חיי העולם של העתיד היותר גדול. על כן כל ציורי המוסר הם כו ברפיון וצריכים סעד גדול, וגם כל דבר קל מפריע לו ממהלך שלמותו. אבל אחרי ההתגברות בתשובה מאהבת ד', עם העיון באגדה, שמתוך כך אז האדם מכיר את מי שאמר ההיה העולם, מאיר עליו כוח יסוד הטוב. אז הוא מתעלה מתחלה ע"י עצם נקודת האמונה, אע"פ שאינו מרגיש בבירור ציור פנימי, ואח"כ משתלם בו ג"כ האור הפנימי, והריחוק עצמו נעשה קירוב, שמתוך שאור הצדק המורגל אינו פועל עליו כבר להחיותו מוצא הוא בעצמו עז צמאון להעלות את הציורים למעלה יותר עליונה, ונמצא שהזדונות מתהפכים לזכיותהע' יומא פח..